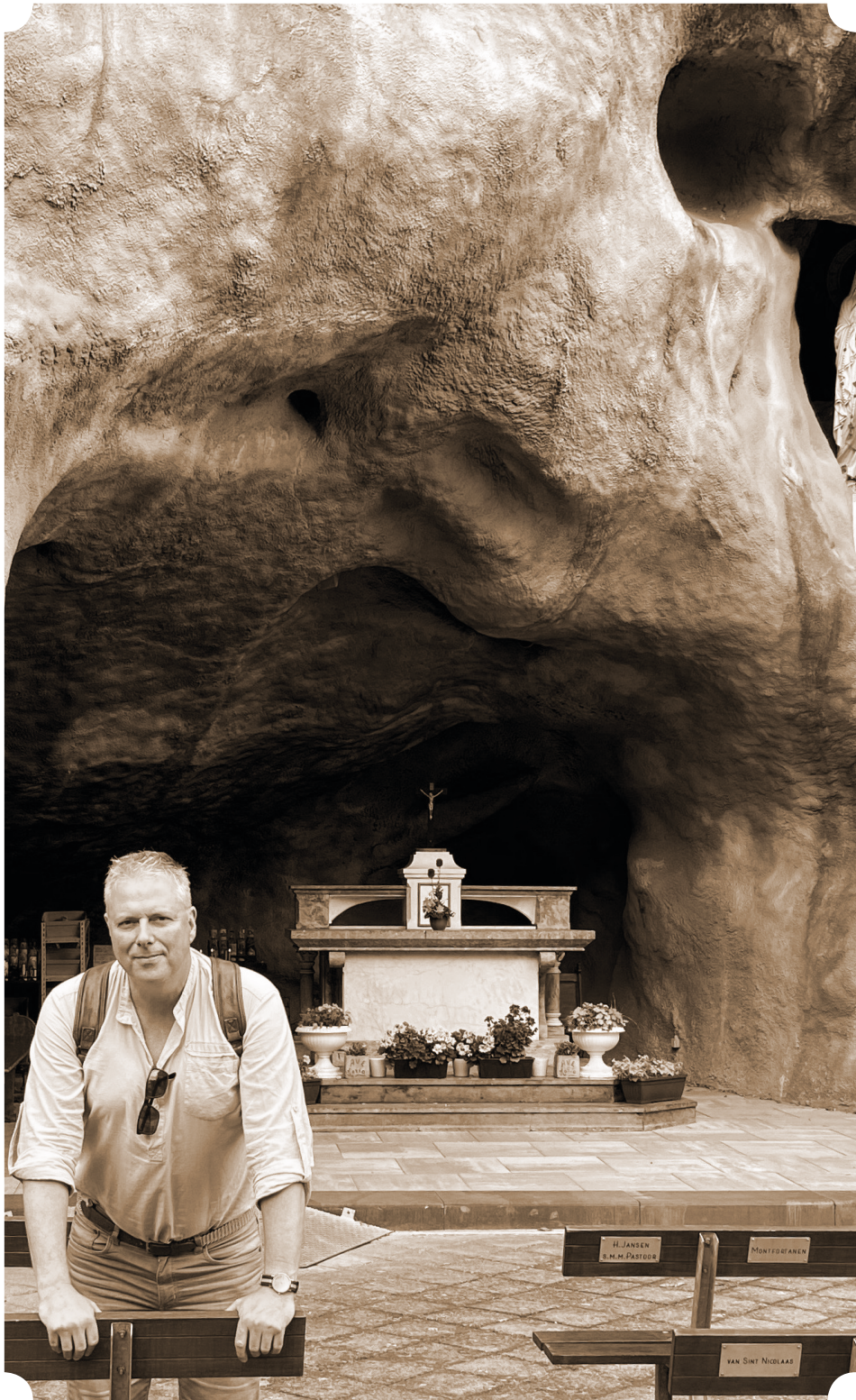

ANDY ARNTS
TERUG NAAR DE
VERLOREN TIJD

SEPTEMBER

Inhoudsopgave

De kapellekesreis	9
De geur van verschoten rood	19
De Maagd der Armen	37
Overjarige sherry	61
Memento mori	91
Een pot vol blokken	115

1

De kapellekesreis

Ik wilde weg, ik móest weg. Ik had er schoon genoeg van. Genoeg van dat coronajaar met al z'n beperkingen en van die verhitte zomer, die overheerst werd door mas-sale rellen en steekpartijen. Die week was het goed raak geweest: op de Pier in Scheveningen was een tiener uit Rotterdam doodgestoken, twee dagen daarvoor was een twintiger op een vol strand in een Amsterdams park om-gelegd en nog recenter hadden grote groepen 'jongeren' in Den Haag en Utrecht een spoor van vernielingen achtergelaten, brandgesticht en de politie belaagd met zwaar vuurwerk, eieren en trottoirtegels. De media had er ge-lukkig een goede verklaring voor: door alle coronamaat-regelen slaat de verveling toe, en ja, dan krijg je irritaties. Kortom, niks aan de hand; het waaide wel weer over.

Nu had ik me de laatste maanden ook weleens ver-veeld of geïrriteerd. Zeker in het begin van de coronacri-sis, waarin iedereen steeds meer op z'n hoede raakte. In de supermarkt werd je wantrouwend aangekeken, en als je per ongeluk te dicht bij iemand in de buurt kwam, kon je een grauw en een snauw krijgen. Ik deed er zelf aan mee: toen een oude blinde mol in de rij voor de groen-teboer vlak achter me kwam staan, beet ik hem vinnig toe: 'Zeg, dit is geen anderhalve meter, vader. Hup, naar achteren.' Hij had nog geluk dat hij met mij, een bijna vijftiger, te maken had; een 'jongere' had hem wellicht

‘uit verveling’ zó’n klap op z’n kop gegeven dat hij door z’n gulp naar buiten had kunnen kijken.

Ja, lach er maar om, maar leuk was het allemaal niet. En dan was er nog die Black Lives Matter-betoging op de overvolle Dam, begin juni, naar aanleiding van de dood van George Floyd in Minneapolis, die door demonstranten werd aangegrepen om zich tegen de figuur van Zwarte Piet te keren. Op de televisie verscheen een driftige activist die zijn medestanders opzweepte met de uitspraak: ‘Op moment dat ik in november een Zwarte Piet zie, ik trap hoogstpersoonlijk op zijn gezicht!’ Ik dacht: waar maakt een volwassen vent zich in juni druk om? Ik had die man ook nog nooit eerder gezien. Hij bleek een rapper te zijn; in eigen waarneming zelfs een woordkunstenaar.

Het was sowieso een bijzondere manifestatie daar op de Dam, met een hoofdrol voor burgemeester Femke Halsema, die er zo braaf vanuit was gegaan dat er slechts driehonderd demonstranten zouden komen opdraven. Toen de toeloop echter groter en groter werd, en daarmee het gevaar op massale coronabesmettingen ernstig toenam, weigerde ze tijdig in te grijpen. Sterker nog, ze liet zich een activistische button opspelden, nam zelf aan de betoging deel, en verklaarde later dat ze het thema van de demonstratie té belangrijk vond om deze af te blazen. De Volksgezondheid kwam even op de tweede plaats, en je moest wel een heel slecht mens zijn wilde je daar kritiek op durven uiten.

Daarna volgde een collectief *mea culpa*: blanke vrouwen, die zich met een aangepraat schuldgevoel voor de voeten van zwarte mannen wierpen, hun bloemen aan-

boden en zich excuseerden voor de gruweldaden die hun voorouders ergens in de 17^e eeuw jegens zwarte slaven hadden gepleegd. Tegelijkertijd werden wereldwijd, onder luid gejoel, standbeelden van vermeende racisten zoals Columbus neergehaald. Onze nationale helden Michiel de Ruyter en VOC-gouverneur Jan Pieterszoon Coen wisten de dans maar net te ontspringen. De vertegenwoordigers van het morele gelijk waren, in hun ijver om een paradijselijke maatschappij te bewerkstelligen, aan een heuse machtsgreep begonnen.

Er was geen dag voorbijgegaan of er was wel iets van deze strekking in het nieuws geweest. Ik had er genoeg van. Ik wilde weg, weg van deze waanzin. Met Abraham in zicht had ik, als decadente romanticus, geen behoefte meer aan al die heisa; ik wilde rust in m'n kop. 'Wanneer we de wereld te slecht vinden, moeten we in een andere vluchten,' schreef Gustave Flaubert reeds in 1871, in een brief aan prinses Mathilde, het nichtje van Napoleon de Derde. Het werd tijd om die wijze raad maar eens op te volgen.

Op mijn zestiende was ik al eens eerder uit de tastbare wereld gevlucht, zij het toen nog tamelijk onbewust. Ik had een docent Nederlands, meneer Van der Wal, die zó bevoegen over literatuur kon vertellen dat het zelfs op mij, een fervent stripboeklezer, oversloeg. Simon Vestdijk moest ik lezen: *Ivoren wachters* vond hij een prachtboek. En dus las ik Vestdijk voor mijn boekenlijst. Gerard Reve was volgens hem ook zo'n grootheid. 'Een stylist pur sang,' sprak hij vol ontzag en met een twinkeling in zijn ogen. Zo verscheen ook *Moeder en Zoon* op mijn

lijst – het boek waarin Reve zijn zoektocht naar waarheid, liefde en zingeving onder woorden brengt, en die uiteindelijk leidt tot zijn bekering tot het katholicisme. Ik was er diep van onder de indruk. Hoewel ik zelf al ‘van huis uit’ katholiek was, leerde het boek me dat ik me daar in ieder geval niet voor hoefde te schamen. Dat was best een opluchting, want in het calvinistische Ede, waar ik toentertijd woonde, was de oude leus ‘Liever Turks dan paaps’ nog voelbaar aanwezig.

In die door meneer Van der Wal aangewakkerde ‘troost der letteren’, die me ook de boeken van Godfried Bomans (*Wonderlijke nachten*), Hubert Lampo (*De komst van Joachim Stiller*) en Willem Elsschot (*Villa des Roses*) deed lezen, ontdekte ik op een goede dag in een literatuurboek het werk van Felix Timmermans. Evenals Lampo en Elsschot een Vlaming, maar dan met een geheel andere schrijfstijl. Er werd maar één boek van hem genoemd: *Pallieter*, een roman waarin Timmermans op uitbundige wijze uiting gaf aan zijn geloof in de goedheid van het leven. Een verhaal over de goedlachse molenaar Pallieter, gesitueerd in een arcadisch 19e-eeuws boerenlandschap met uitgestrekte velden, bossen, molens, een kerk, een begijnhof... alsof je je in een schilderij van Pieter Brueghel waande.

Dat boek moest ik lezen, want ik vond het werk van Brueghel geweldig; op de lagere school had ik al eens een spreekbeurt over zijn *Boerenbruiloft* mogen houden. Ik haastte me naar de schoolbibliotheek van het Christelijk Streeklyceum en verrek, daar vond ik het ook nog. Het was een zeer oude editie met stofomslag, vermoedelijk

afkomstig uit de inboedel van een overleden oud-docent met heimelijke sympathieën voor het katholicisme en, afgaande op het stempelbriefje voorin het boek, slechts eenmaal eerder uitgeleend, zeven jaar geleden.

Het was mei 1987, de zon scheen overvloedig en ik begon in de achtertuin in *Pallieter* te lezen. Al bij de eerste twee zinnen werd ik gegrepen door Timmermans' plastische en kleurrijke proza: 'In die eerste Lieve vrouwendagen was de Lente ziek. De zon bleef weg en klaterde maar van tijd tot tijd, zoo door een wolkenholleken, een bussel licht op de gele boterbloemen.' Was dat niet prachtig geschreven? Was dat niet die heerlijke, zorgeloze wereld waarin ik eigenlijk wilde leven? Ik las door en liet me verder meevoeren door die sprookjesachtige wereld vol vreugde en overvloed. Ik genoot met al mijn zintuigen. Letterlijk. Als *Pallieter* een pot bier dronk, trok ik ook een flesje open. At hij 'radeskens met plattekees' dan vroeg ik mijn moeder om ook radijsjes en kwark te kopen – waarop zij verwonderd antwoordde: 'Waarom nou ineens? Dat eet je anders nooit.'

Mijn adoratie voor *Pallieter* ging zo ver dat ik zelfs een pijp en welriekende toffeetabak kocht om, net als mijn nieuwe held, af en toe een pijp te kunnen 'smoren'.

Ondertussen merkte Van der Wal dat hij mij met succes op het stralende plaveisel van het literaire pad had gezet, en dat deed hem zichtbaar plezier. Toen ik later bij hem tentamen deed, vroeg hij expres veel over Reve en Vestdijk, maar vooral over *Pallieter*. Na afloop moest ik buiten het klaslokaal op de gang wachten, terwijl hij binnen met een eveneens bij het tentamen aanwezige collega-docent mijn prestatie beoordeelde. De deur van

het lokaal ging al spoedig weer open en ik zag zijn vriendelijke, borstelige koppie om de hoek verschijnen. Hij had opnieuw die twinkeling in zijn ogen. Hij glimlachte en vroeg met een zacht stemmetje: ‘Doe je het voor een negen?’

De ontdekking van *Pallieter* heeft diepe sporen in mijn leven achtergelaten en mijn visie op de wereld definitief gevormd, hoe gek dat ook moge klinken. Felix Timmermans – bijgenaamd ‘de Fé’ – werd niet alleen een van mijn literaire leermeesters, ook in zijn levenswandel en zijn meer beschouwelijke publicaties begon ik mezelf steeds meer te herkennen. *Pallieter* was niet zomaar uit het niets ontstaan. De Fé had het boek tussen 1911 en 1914 geschreven, na een ziekte die volgde op een periode waarin hij met de grote levensvragen had geworsteld en die hem tot ernstige vertwijfeling en zwaarmoedigheid hadden gebracht. Hij was erdoor in het ziekenhuis beland, er werd zelfs voor zijn leven gevreesd, maar de Baas van boven had andere plannen met hem. Toen een ziekenhuisnonnetje hem een bloempot met twee bloeiende hyacinten kwam brengen, voelde hij als bij toverslag zijn herstel naderen. Het was een beslissend moment: ‘In hunnen eenvoud, met hun zachte kleuren en hun teedere reuk, vertelden ze dat daarbuiten, buiten mijne witten ziekencel, de Lente op de hoorn blies, en het oude hart der aarde met nieuwe krachten beroerde. (...) Die bloemetjes hebben het eerste zaad van *Pallieter* in mij gelegd,’ schreef hij in *Uit mijn rommelkas, rond het ontstaan van ‘Pallieter’ en ‘Kindeke Jezus in Vlaanderen’*.

Het was voor Timmermans het ‘in zich voelen open-

vouwen van een nieuwe, schoone geest – als het veranderen van een griezelige, kruipende rups, tot een luchtig-fladderende, luisterrijk-bekleurde vlinder.’

Ik las dit alles in een tijd waarin ik met dezelfde grote levensvragen – Waar komen wij vandaar? Waarom zijn wij hier? Waar gaan wij naartoe? – in de knoop lag en waar een mens – maar dat wist ik toen nog niet – in dit leven nooit volledig antwoord op zal krijgen. Maar wat een troost putte ik uit mijn vlucht naar die reeds lang vervlogen, onschuldige, veilige Pallieterwereld. Een wereld waarin begijntjes je lief toeknikten, een stil gebed deden bij een veldkapelletje en meneer pastoor met een smoes bij je op bezoek kwam om van je dure wijn te kunnen proeven. Niemand die het in die ontspannen wereld in zijn hoofd haalde om, zoals het New Yorkse congreslid Alexandria Ocasio-Cortez onlangs deed, een standbeeld van de heilige Pater Damiaan – nota bene de ‘apostel der melaatsen’ – te categoriseren als ‘een voorbeeld van kolonialisme en blanke suprematie’.

Pallieter verscheen ruim honderd jaar eerder, in 1916, midden in de Eerste Wereldoorlog, als een vreugdekreet in tijden van grote nood. Misschien werd het daarom wel zo’n groot succes, want vluchten uit de realiteit is iets van alle tijden. Ieder mens wil, als het water hem of haar tot boven de edele delen is gestegen, het liefst wegvliegen naar *Schlaraffenland*, het Land van Melk en Honing, waar alles mooi en goed is. En dat was precies wat ik, na al die ellende van de afgelopen maanden ook wilde: mijn biezen pakken en op reis gaan. De waanzin achter me laten en terugkeren naar ‘de verloren tijd’. Terug naar

af, naar die kleine, innige wereld die mij al sinds mijn zestiende zo lief was geweest. De vraag was alleen: kon dat nog?

Ja, dat kon nog, meende ik. Nog wel. En dus besloot ik om een korte bezinningsreis te maken naar Zuid-Limburg, want daar, in dat katholieke zuiden, was de wereld nog goed. Daar kon ik terugkeren naar de stille devotie die ieder normaal mens bij tijd en wijle nodig heeft om zich staande te houden in deze opgejaagde wereld. Maar ook wilde ik weten of ik, drieëndertig jaar na de ontdekking van *Pallierter*, nog wel in staat zou zijn om onvoorwaardelijk van het leven te kunnen houden. Ik zag mijn reis daarom ook als een afscheid van *the innocent age*. Ik werd dit jaar tenslotte vijftig, de leeftijd waarop er haren op je oren gaan groeien – gelukkig nog niet *uit* je oren – maar daarover straks meer.

Er volgden weken van voorbereiding waarin ik een route samenstelde langs veldkruisen, kapelletjes, kerken, heiligdommen, musea en begraafplaatsen. Ik noemde mijn trip ‘de kapellekesreis’. Een Vlaamse term, geheel in de geest van de Fé. Wat zou die reis me brengen? Wat zou die reis me leren? We zouden het zien.

De geur van verschoten rood

Zondag 16 augustus 2020

‘Stop, stop!’ krijst een hysterische vrouw. ‘Stop, verdomme!’

Verschrikt kijk ik op om te zien wat er aan de hand is. Aan de andere kant van de pomp waar ik zojuist heb getankt, is een enorme caravan, voortgetrokken door een dikke Volvo SUV bezig om langzaam de zijkant van een gloednieuw Kia’tje in de vernieling te rijden. Het schuurt en het kraakt dat het een aard heeft. De bestuurder lijkt er evenwel geen erg in te hebben, want die manoeuvreert rustig door, de vrouw tot steeds grotere wanhoop brengend. ‘Stop, klootzak,’ gilt ze, terwijl ze op de Volvo afstormt en met een nog natte autoborstel op het dak van de wagen begint te timmeren. ‘Stóp, stóp!’

Nu eerst dringt het tot de bestuurder door dat er iets aan de hand is. Hij stapt uit en ziet een verwilderd wezen voor hem staan dat compleet van de leg is. Inmiddels is er een horde ramptoeristen toegestroomd – je vraagt je altijd af waar al die pottenkijkers zo plotseling vandaan komen – en daar zit gewoonlijk wel iemand tussen die zich als sussende bemiddelaar opwerpt. Zo ook nu, en het duurt niet lang of het gezelschap beweegt zich zwijgzaam naar de achterliggende parkeerplaats van tankstation Lokkant om het schadeformulier in te vullen.

‘Fijn, zo’n begin van de kapellekesreis,’ zeg ik tegen

vrouwlied Susan, terwijl we de weg in zuidelijke richting vervolgen.

‘Ja,’ zegt ze kort.

Na een kwartier zwijgend te hebben doorgereden, zegt ze met een triest stemmetje: ‘Ik hoor de noodkreet van die vrouw nog steeds.’

Ze is nog helemaal van slag. Ook bij mij echoot haar geschreeuw nog na. Ze gilte zo hard dat ik aanvankelijk dacht dat ze zelf tussen de voertuigen werd geplet. Gelukkig was er slechts sprake van materiële schade.

‘Waar gaan we als eerste naartoe?’ wil Susan weten.

‘Naar de Sint-Rochuskapel,’ zeg ik, en niet veel later nemen we de afslag naar Ohé en Laak, waarna we door een groen, waterrijk landschap rijden en al snel Stevensweert bereiken. Kijk, daar staat ie al, de witte Sint-Rochuskapel, vredig pronkend in de zondagochtendstilte en beschenen door een uitbundige zomerzon. Het gaat een warme dag worden, dat is zeker.

Ik parkeer in de berm en loop naar de kapel, die verrassend genoeg open is. Binnen heerst een aangename sereniteit. Grote beelden van de vier evangelisten, allen geplaatst in fraai omlijste nissen, overheersen de met veel zorg onderhouden kapel: overal staan potten en vazen met rode rozen en andere rode bloemen. Ondanks het vroege ochtenduur – we zijn redelijk volgens schema aangekomen, om kwart over tien – branden er al acht gele waxinelichtjes, achtergelaten door vrome dorpelingen, ieder met zijn eigen intenties en hoopvolle gedachten. Wie dat zijn geweest zal ik nooit weten, maar hun kaarsjes geven ook mij hoop en vertrouwen, hoewel ik niet goed weet waarom.

Achter in de kapel prijkt het beeld van de heilige Rochus, een van de zogenaamde ‘pestheiligen’, die al een kleine zeven eeuwen een wond op zijn been laat zien. Volgens de overlevering was Rochus een enorme goedzak die zijn bezit aan de armen gaf en pestlijders verpleegde. Soms genas hij hen door slechts een kruisteken te maken. Uiteindelijk kreeg hij de ziekte zelf ook – vandaar die beenwond – maar werd hij door een engel genezen. Nog altijd wordt hij aangeroepen bij besmettelijke ziekten. Zou dat, in deze tijden van corona, die acht waxinelichtjes verklaren? Hoe dan ook, ik koop er ook twee en bid een Weesgegroeitje. Ik heb me voorgenomen om dat in elke kerk en kapel te doen die we de komende dagen binnengaan. Het is lang geleden dat ik zulk een godsvrucht aan de dag heb gelegd. De heilige Maagd zal niet weten wat haar overkomt.

Eigenlijk wil ik hier niet weg. Ik voel me thuis in dit fijne kapelletje en stel me voor hoe het er zal zijn bij het vallen van de avond, als de duisternis door de pastelkleurige ruitjes binnenvalt. Zou de beheerder me toestaan om hier een nacht over te blijven? Die gedachte windt me op. Ik heb altijd al eens de nacht in een kerk of kapel willen doorbrengen. In volmaakte eenzaamheid, met alleen wat kaarsen, een paar vellen papier en een pen of potlood. Om allerlei schitterende, verheven gedachten te noteren, die de volgende ochtend, bij daglicht, waarschijnlijk geen enkele letterkundige waarde zouden hebben.

‘Zullen we maar weer eens verdergaan?’ vraagt Susan. ‘Volgens mij staat er nog veel meer op je lijstje voor vandaag.’

‘Je hebt gelijk, we gaan,’ zeg ik, en we stappen de auto in.

Terwijl we om het lommerrijke plantsoentje draaien waaraan de Sint-Rochuskapel ligt, zie ik naast me opnieuw de verliefde blik die ik al zo vaak heb gezien als we samen door een schilderachtig Frans dorpje rijden. Ik weet wat er nu gaat volgen. En ja hoor, we zijn het derde huis nog niet gepasseerd of ik hoor: ‘Andy, ik wil hier wonen.’

‘Ha, jij wilt altijd overal wonen.’

‘Jawel, maar zeg nou eerlijk, dit is toch wat jij en ik graag zouden willen: hier, bij zo’n kapelletje?’

‘Dat is zo, maar ik zie nergens een bord met ‘te koop’ staan. Dus voorlopig hebben we pech.’

En terwijl Susan nadenkt over een antwoord, verlaten we Stevensweert en bereiken we na een korte rit door een idyllisch, in rust verzonken landschap onze volgende bestemming: de Sint-Annakapel in Ohé en Laak. (Die naam alleen al: Ohé en Laak. Hoe vaak ben ik daar, op weg naar Frankrijk of Luxemburg, al niet langsgereden met de gedachte: daar wil ik ooit nog eens naartoe, ook al valt er volstrekt niets te beleven.)

De ranke Annakapel staat eenzaam aan een landweg, omgeven door groene velden. Wat een juweel. En wat een geluk: ook deze kapel is open. Zodra ik binnentreed, ruik ik een onmiskenbaar katholieke geur die zich niet goed in woorden laat vangen. Maar laat ik het toch proberen: het is de geur van gedoofde kaarsen, van oude kloostergangen, van wierook, van het ochtendgebed en van jarenlange devotie die in de houten banken is getrokken. Het is de geur van lichtblauw, maar ook van verschoten rood; van de biecht, van miswijn en van de

zachtgekookte aardappelen van mijn grootmoeder zaliger op zondagmiddag.

Leg dat maar eens uit aan de jongere generatie.

Ook hier zijn het weer eenvoudige glas-in-loodramen in lichte pasteltinten die het felle ochtendlicht tot een zachte gloed terugbrengen. Een bescheiden beeldengroep met de heilige Anna, Joachim en hun dochter Maria domineert het vertrek, waarin ook een Heilig-Hartbeeld en een houten Maria met Kind over de lege kerkbanken waken. De Maagd draagt een rozenkrans om haar linkerarm, maar mist de gracieuze uitstraling die we van haar gewend zijn. Ze kijkt wat bedrukt, alsof ze net naar een tv-programma van Eva Jinek over genderneutrale pispotten heeft gekeken, of de nieuwe, groene energieprijzen onder ogen heeft gekregen.

Het Kindeke Jezus kijkt al niet veel vrolijker. Hij houdt een wereldbolletje in Zijn rechterhand, maar je voelt dat Hij liever een chocolade-ei had gekregen. En dan dat jurkje van Hem, dat van dezelfde smetteloze bruidsjurkstof is gemaakt als dat van Zijn moeder. Zou dat een gevalletje van 'twee halen, één betalen' zijn geweest? Het waren per slot magere tijden, zo net na de oorlog, toen het beeld hier werd geplaatst. Niettemin is het een aandoenlijk mooi geheel.

Ook hier wil ik niet meer weg. Maar van die gedachte moet ik af, anders wordt het nooit wat met die reis. Ik zoek in mijn broekzak naar wat kleingeld voor kaarsen, maar vind nauwelijks genoeg voor één budgetkaars van vijftig cent. En eigenlijk wil ik ook nog zo'n mooie noevenkaars met het plaatje van de kapel erop, om mee naar huis te nemen. Terug naar de auto dus. Maar ook in

mijn portemonnee zit nauwelijks nog kleingeld. Wel een biljet van vijf euro, wat precies voldoende is voor wat ik wil hebben.

Terwijl ik terugloop, komen er opnieuw fietsers aangereden. Bij aankomst had ik er ook al vier gezien. Kennelijk is de kapel een geliefde tussenstop van bevriende stelletjes, van wie de mannen ongeïnteresseerd buiten blijven wachten terwijl hun vrouwen een vluchtige, aftastende blik naar binnen werpen.

Bij de offerkaarsen teruggekeerd vraag ik me af wat ik zal doen. Toch heimelijk een kaars branden voor mezelf, en de Moeder Gods vragen om me van de rugpijn af te helpen die me al twee weken kwelt? Nee, dat is ongemaniërd. Dat doe je niet meteen op de eerste dag van een bezinningsreis. Dan val je jammerlijk door de mand. Bidden voor mezelf vind ik sowieso wat zelfzuchtig, ondanks dat ik hoop dat Maria juist die terughoudendheid zal belonen. Zo hypocriet ben ik dan ook wel weer.

Inmiddels is Susan naar buiten gewandeld. Na twee kaarsen is het voor haar wel genoeg geweest. Volgzaam loop ik met haar mee naar de auto, benieuwd naar het programma-onderdeel: de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk, slechts enkele kilometers verderop.

Ik stop op een parkeerplaatsje naast de parochiekerk, tegenover het kerkhof. Susan wijst me op drie identieke stenen kruisen die streng naast elkaar staan. Zij ziet daar schoonheid in. Ik ook, en voel een sterke aanvechting om te gaan kijken. Maar ik weet me te bedwingen, want ik heb beloofd om niet gelijk naar de eerste de beste begraafplaats te rennen, zoals een kind naar de botsau-

tootjes. Ze weet dat ik daar nogal een handje van heb. Dat weet inmiddels iedereen die mij een beetje kent. Verleden jaar september waren we met mijn neef Bart en zijn vriendin Monique in New York. Susan en ik waren daar nog nooit geweest en zouden ons door Bart en Monique – twee doorgewinterde New York-gangers – laten rondleiden. ‘Maar,’ zei Monique, voorafgaand aan de reis, jullie moeten zelf ook jullie voorkeuren aangeven, hoor.’

‘Wat zou jij graag willen zien?’ vroeg Monique mij een maandje later.

‘Nou,’ zei ik, terwijl ik met enige schroom een uitgeprinte plattegrond en andere reeds verzamelde documentatie tevoorschijn haalde, ‘ik wil graag naar het Greenwood Cemetery. Daar ligt Leonard Bernstein begraven. En ook Florence La Badie, een in 1917 overleden, lang vergeten diva uit de tijd van de stomme film. Ze werd slechts 29 jaar. Auto-ongeluk. Het verhaal gaat dat haar remmen waren doorgesneden, nadat was gebleken dat de toenmalige president Woodrow Wilson haar zwanger had gemaakt. Moord dus. Ik weet precies waar ze begraven ligt, en het Greenwood Cemetery ligt vlak bij ons hotel in Brooklyn. Je loopt er in tien minuten naartoe.’

Bart en Monique keken me verbouwereerd aan. Welke idioot wilde dat nou tijdens zijn eerste bezoek aan The Big Apple, de stad van Miss Liberty, Central Park, Times Square en het Empire State Building? In al die jaren dat zij New York hadden doorkruist, waren ze nog nooit naar een *memorial park* geweest. Ik durfde maar niet te zeggen dat ik eigenlijk nóg een begraafplaats op mijn verlanglijstje had staan: het Cypress Hills Cemetery, waar zich het mausoleum bevindt van filmster Mae West,

bekend van haar onsterfelijke uitspraak: 'Is that a gun in your pocket, or are you just glad to see me?'

Ik hou van vergeten mensen. Ik voel me met hen verwant. Misschien omdat ik weet dat ik twee dagen na mijn dood ook vergeten zal zijn. Iedere schrijver die denkt met zijn boeken onsterfelijke roem te kunnen bereiken, gelooft in een utopie. Reve, Hermans, Mulisch en andere grote literaire geesten uit het recente verleden worden niet meer gelezen. Ze staan niet meer op de boekenlijsten van middelbare scholieren. Ze zijn opgegaan in de nevelen van de verloren tijd die ik tijdens mijn kapellekesreis hoop terug te vinden.

Ondertussen zit de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk potdicht. We moeten het doen met haar uiterlijke schoonheid. En die mag er ook wezen, met haar torentjes, kruisingstoren en het wat lugubere beeld van Moeder Magdalena Daemen in het vrolijke paars-gele bloemenperkje.

Nu door naar kasteel Het Geudje, nog net binnen de gemeentegrens van Ohé en Laak. Je moet ervan weten, anders kom je hier nooit. Het staat er al vier eeuwen en wordt traag toegewuifd door een uitgestrekt maïsveld. We moeten een eind het fietspad oplopen om er goede foto's van te kunnen maken, terwijl de zon op onze lijven brandt. Maar wat is het hier mooi. Het kasteel lijkt nog bewoond ook. Wat een weelde, wat een voorrecht.

'Hoeveel zou dat kosten?' vraagt Susan.

'Ik denk dat je dat niet wilt weten,' antwoord ik.

'Ik koop volgende maand gewoon weer een staatslot,' lacht ze.

‘Dankzij die staatsloten van jou lopen we nu nog steeds in Ohé en Laak, in plaats van in Monte Carlo...’

‘Ach jij... jij bent gewoon een krent.’

‘Dat klopt, daarom heb jij het ook zo goed bij me!’

Even voordat we terug bij de auto zijn, komen we bij een kruisbeeld dat door drie bomen is omsloten. Op het kruis zelf is in metaal een groot hart aangebracht met twaalf gerbera's. Eronder staat een terracotta bloempot met rode geraniums. Alles blinkt van weemoed en schoonheid. Dit is waarom ik hierheen wilde komen, om dit te zien, zulke verrassingen, in al hun lieflijke onschuld. Ik doe er spontaan een Weesgegroet – het derde van vandaag, een aardig gemiddelde. Maria heeft niets te klagen.

Schuin achter het kruisbeeld staat onze auto geparkeerd. En terwijl we teruglopen, zie ik dat we voor een stuk grond staan dat te koop staat. Oh Jezus, nee hè. Ik probeer Susans aandacht nog wat af te leiden, maar ze heeft het bord natuurlijk al lang gezien. ‘Hoeveel zou...’

‘Ik denk veel, héél veel. Kom, we gaan wat eten.’

Die opmerking doet het altijd goed bij haar. Bovendien heb ik zelf ook trek gekregen, want het is warm en al na twaalfen. ‘Na God te hebben geëerd, eert men het leven,’ schreef de Fé in een van zijn vele boeken.

Volgens het reisschema – ik plan onze vakanties het liefst van minuut tot minuut, en laat, als geboren Steenbok, zo min mogelijk aan het toeval over – moeten we precies om één uur bij bistro Preuf in Meerssen arriveren. Op hun online menukaart had ik al gezien dat ze daar flammkuchen met zalm serveren, ons favoriete lunchgerecht.

Stipt op tijd bereiken we de Markt in Meerssen en nemen we plaats op het terras van bistro Preuf. Mooi vooraan, met een magnifiek uitzicht op de basiliek van het Heilig Sacrament. De zon schijnt uitbundig, het is druk en ondanks de anderhalvemetermaatregel – die men hier als een rekbaar begrip beschouwt – heerst er een uitgelaten stemming. Het is al na elven; ik zou nu legaal aan de drank kunnen, maar er draaien voortdurend wespen om het tafeltje. Dan kun je maar beter geen pint nemen, want daar komen die krenge juist op af. Ik bestel dus bruisend mineraalwater, maar ook daar zoemen ze ogenblikkelijk naartoe. Tevergeefs probeer ik de wespen met de menukaart een opduvel te geven. Het maakt ze alleen maar sneller en kwaaiër. Als ik op een rustig moment een slokje wil nemen, komen er twee agressief op me aangevlogen, hun angels in de aanslag. Met een wild gebaar weet ik hun aanval te verijdelen, waarbij de helft van het water uit mijn glas wordt gelanceerd en samen met het citroenschijfje tegen het blote onderbeen van een bejaarde vrouw kletst. Ze schrikt op, slaakt een hoog kreetje en kijkt me verwijtend aan.

Haar blik herinnert me aan die van pastoor Pierik, de oude zielenhoeder uit mijn jeugd. Het was Kerstmis 1981. Tijdens een groots opgezette eucharistieviering stond ik als misdienaar samen met elf andere knaapjes in een halve cirkel om het altaar. We droegen voor de gelegenheid een feestelijke rode toog met daaroverheen een wit koorhemd en zwarte, glanzende schoentjes. Het zag er indrukwekkend uit.

Nadat Pierik de zegen over ‘de gaven van brood en wijn’ had uitgesproken, liet hij de kelk met wijn rondgaan

langs de misdienaars, te beginnen bij de kleinste van het stel. Zo ging Gods Bloed van hand tot hand, totdat de oudste van ons de kelk weer plechtig aan de pastoor teruggaf voor de laatste slok. Pierik hief de kelk nogmaals ten hemel, zette hem aan zijn mond, boog zijn hoofd naar achteren, maar hoe ver hij ook reikte, er kwam niets meer uit; de laatste slok van die heerlijk zoete miswijn, waar hij, pastoor Pierik, met zijn blauwdooraderde aardbeineus, al sinds het begin van de eredienst zo naar had uitgezien, was verdwenen in de keel van een brutale snotneus. Hij plaatste de kelk langzaam terug op het altaar, sloot even zijn ogen om deze tegenvaller te verwerken, draaide zich toen naar de ongelukkige misdienaar en wiep hem een dodelijke blik toe. De jongen kroop ineen van berouw en schaamte. Ik kan me niet herinneren hem ooit nog te hebben teruggezien.

Met onze gul belegde flammkuchen achter de kiezen, lopen we naar de basiliek met haar majestueuze Maasgotiek. De restauratie is nog in volle gang, maar gelukkig is het godshuis open voor het publiek. In het voorportaal staat een wonderschone Moeder met Kind. Zo wil je haar wel ontmoeten, na het verlaten van dit aardse tranendal. Binnen zijn strikte coronaregels van kracht: de wijwaterbakken zijn leeg – hoewel water het virus naar verluidt niet zou kunnen overdragen – en elke tweede kerkbank is afgezet met rood-witte plastic markeerlinten. De anderhalvemetermaatregel is hier nog heiliger dan de hostie.

Maar wat een overdaad aan schoonheid zien we hier: dat ontzagwekkend grote kruisbeeld, hoog boven het

priesterkoor, de rijk gebeeldhouwde preekstoel en bovenal die hoge, gebrandschilderde ramen in de absis. Hier vergeet je de boze buitenwereld. Hier kun je een moment verwijlen in de tijd dat Europa nog vrede was verenigd door een eensgezinde cultuur waarin men begreep dat ieder land zijn eigen folklore koesterde. Dat je van een Nederlander geen Spanjaard kon maken. Dat onze Elfstedentocht tot andere emoties kon leiden dan het stierenrennen in Pamplona. Dat jodelen iets typisch Tirols was. Dat Vivaldi's meesterwerk *Le quattro stagioni* slechts door een Italiaan kon worden gecomponeerd. En dat het daarom vanzelfsprekend was dat elke natie zo trots en gesteld was op haar soevereiniteit.

Aldus mijmerend loop ik door de basiliek, tot ik achter in de kerk bij een Mariakapel kom waar op de glazen toegangsdeur een A4'tje is geplakt met de ontlusterende tekst:

Wegens diefstal van kaarsen en bloemen, wegens vernielingen aan het offeraltaar en de diefstal van de reliekhouders, wegens het openbreken van een offerblok bij kaarsen en diefstal van het kaarsengeld, is de basiliek voortaan pas om 09.00 uur open. Normaal de hele dag verder open, doch we sluiten als er risico is. De bewakingscamera's geven dat aan!

Pastoor

Hier dus ook al. Hier, in dit lieve Limburg. In dit gezegende land waar ik juist mijn toevlucht heb gezocht. Ik maak een foto van het A4'tje en plaats hem op mijn Facebookpagina met de tekst:

Ondertussen in het lieve, gemoedelijke Zuid-Limburg, waar we gedurende enkele dagen zonder krant, radio of tv proberen te ontsnappen aan het onophoudelijke nieuws over geweldpleging, vernieling en plundering. Kennelijk tevergeefs. Deze pastoor van de basiliek van Meerssen heeft er duidelijk genoeg van dat zijn parochie herhaaldelijk ten prooi valt aan het rapaille dat zich ook al in deze regio ophoudt.

Omdat ik geen kleingeld meer heb, brand ik ‘op de pof’ een devotielichtje bij een ander Mariabeeld, doe ook daar een snel Weesgegroet (nummer vier van vandaag) en verlaat de kerk. Ik voel me schuldig vanwege dat gestolen kaarsje, maar Maria weet dat ik een vaste klant ben en dat ik het elders wel weer goedmaak. De reis is tenslotte nog maar net begonnen.

Maar nu eerst naar Bunde, want de tijd dringt.

Daar, in dat vrijwel onbewoonde ‘voordorp’ van Maastricht, staat een 19^e-eeuwse boerderij waar ze in 1912 een Mariakapel tegenaan hebben gemetseld, als rustaltaar voor de grote sacramentsprocessie van Bunde. Anno 2020 kun je je daar nauwelijks meer iets bij voorstellen, maar je wel laten ontroeren door de tekst achter het Mariabeeld: ‘Ga tot Maria uwe Moeder als ’t in uwe ziele donker is. En voor de blik der reine Vrouwe verdwijnen leed en droefenis’.

Met die schone woorden nagonzend in onze koppen, verlaten we Bunde en zetten we koers naar Noorbeek, onze eindbestemming. Onderweg begint het zachtjes te regenen. Regen is zegen. We passeren Sint Geertruid en Herkenrade, en rijden dan door de glooiende velden

richting Mheer. Er ligt een verre stilte over het pastorale land. Zo'n stilte die je met een zoete weemoed vervult en je hart doet huiveren van geluk. Bovendien stel ik in mijn soms wat absurde neiging tot perfectie vast dat we slechts twintig minuten achterlopen op ons reisschema. Ik wilde om 15.00 uur in Noorbeek aankomen. Dat wordt nu iets later, maar nog altijd ruim op tijd om lekker een uurtje te kunnen liggen voordat we aan tafel gaan.

15.20 uur, Noorbeek – Kijk, daar hebben we Frans van Wissen, de chef-kok/eigenaar van Herberg Sint Brigida, waar we al zo vaak hebben overnacht en ook nu weer drie dagen zullen verblijven. Hij staat in allerlei potten en pannen te roeren. Theedoek over de schouder. Een kok zoals je een kok wilt zien. Vorig jaar kwam hij nog snel even uit zijn keuken naar buiten gelopen om ons de hand te schudden – ‘Fijn dat jullie er weer zijn!’ – maar nu, in coronajaar 2020, kan dat niet meer.

Het zij zo; tijdens de Tweede Wereldoorlog viel het leven ook niet altijd mee. Integendeel. Ik herinner me een verhaal van mijn grootmoeder zaliger, die op een fiets zonder banden van Rijswijk naar een vele kilometers verderop gelegen boerderij moest rijden om eten te ruilen. Met fietstassen vol aardappelschillen voor de varkens trapte zij zich moeizaam voort over de landwegen, in de hoop met wat eieren of een stuk spek te kunnen terugkeren. Maar toen ze uitgeput aankwam, keek de boerin haar nors aan en zei: ‘Vroeger waren wij de boerenlullen, nu zijn wij de boeren en jullie de lullen.’ Waarna ze de deur dichtsmeet en mijn grootmoeder de lange terugreis kon aanvaarden. Dat waren nog eens tijden van nood.

Zulke verhalen laten je niet los en zijn van wezenlijke invloed op de vorming van je maatschappelijke opinie. Vandaar dat ik figuren die zich het hele jaar door druk maken over Zwarte Piet, niet serieus kan nemen. Datzelfde geldt voor media die de vernielingen door ‘jongeren’ in Den Haag en Utrecht vergoelijkend toeschrijven aan verveling, veroorzaakt door de corona-maatregelen die al hun vertier hebben weggenomen. Die arme jongens toch, die ’s avonds gewoon aan de couscous of aan de pizza kunnen...

Maar laat ik me niet opwinden, ik heb tenslotte vakantie.

17.30 uur – Diner. Brigitte, de vrouw van Frans, zegt: ‘Goed jullie weer te zien.’ Ze oogt gelukkig en dat doet me deugd. ‘Na de *lockdown* hebben we het even moeilijk gehad,’ vertelt ze, ‘maar nu gaat het ons weer aardig voor de wind.’

Om ze een extra steuntje in de rug te geven, bestel ik een Black Angus-entrecote. Susan gaat voor de roodbaars met een Noorbeekse pinot gris-saus. Want – en dat weten gelukkig nog maar weinigen – in Noorbeek wordt wijn van zeer hoge kwaliteit gemaakt.

Als de serveerster de borden en schalen heeft neergezet, zegt ze geen ‘eet smakelijk’, maar ‘laat het smaken’. En even later, als ik mijn tweede Val-Dieu triple bestel, is het niet ‘alstublieft’, maar ‘gezondheid’. Kleine nuances die het leven veraangenamen. Die nog iets herbergen van die ‘verloren tijd’. Hier, in Zuid-Limburg, hebben ze die verloren tijd in veel opzichten behouden.

Laten we dat briefje van die pastoor in Meerssen voor

deze keer dan maar ‘vergoelijkend’ als een ‘incident’ zien...

19.00 uur – Mijn vriend Herman – hij maakte mij jaren geleden attent op Herberg Sint Brigida – vraagt me per mail om in de Sint-Brigidakapel een kaars op te steken voor hem en zijn vriendin die een beetje met haar gezondheid kwakkelt. Herman heeft nog altijd geen mobiele telefoon en weigert die ook hardnekkig aan te schaffen, ondanks dat ik hem al jaren op de voordelen van zo’n ding probeer te wijzen. Hij begrijpt me volkomen, ook mijn argument dat hij, als gepassioneerde vogelaar, dan ook in het veld bereikbaar is voor zijn vriendin. Niettemin blijft hij zich ertegen verzetten.

Het loopt tegen half acht als we na een kort wandelingetje de Sint-Brigidakapel bereiken. Tevergeefs, want een stevig hangslot laat weten dat we er niet meer in kunnen. Morgen maar opnieuw proberen. En terwijl we langzaam teruglopen naar de herberg, genieten we van de avondweelde die vol fijne geuren is. Het maakt ons zoet en lui.

Zodra ik, gedoucht en al, op bed lig, krijg ik een app van een andere goede vriend, de schrijver Jeroen Sweijen. Jeroen kent mijn reisschema. Hij weet dat we morgen naar heiligdom Banneux afreizen en vraagt me om daar een kaars voor hem op te steken. Alsof het allemaal niets kost! Maar ik zal het doen, met graagte. En terwijl ik onder het dekbedovertrek kruip – de dekbedden zijn er vanwege de hitte (28 graden) uitgehaald – ben ik verheugd dat mijn kappellekesreis kennelijk ook anderen inspiratie en troost geeft. Eigenlijk had ik best een goede pastoor kunnen zijn.

